

УДК 82.09:821.111-31
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2019-2-19>

ФІЛОСОФСЬКО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ Й МОТИВНО-ТЕМАТИЧНІ КОМПЛЕКСИ В РОМАНІ «АМСТЕРДАМ» І. МАК'ЮЕНА

Дроздовський Дмитро Ігорович,
кандидат філологічних наук,
науковий співробітник відділу світової літератури
Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка
Національної академії наук України
drozdovskyi@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2838-6086

У статті роман «Амстердам» І. Мак'юена проаналізовано як твір, у якому експліковано перехід постмодернізму в постпостмодернізм в аспекті репрезентованих мотивно-тематичних комплексів. Визначено динаміку кореляцій між постмодернізмом і постпостмодернізмом у сучасному британському романі. Запропоновано поняття «перехідний постмодернізм» для характеристики історико-культурної ситуації після 2000 р. й, зокрема, роману як ключового жанру, що репрезентує спектр світоглядно-філософських змін після 2000 р. Обґрунтовано доцільність уживання терміна «постпостмодернізм» і правомірність розгляду роману «Амстердам» яку твору, який оприявнює формування нового культурно-історичного напрямку в сучасній британській літературі. Визначено світоглядно-філософську специфіку твору, представлену через комплекс ключових тем: усвідомлення вищого смислу в дійсності, віра у випадок як вищу (непізнавану для розуму) закономірність, неможливість розпізнати, яка зі сконструйованих реальностей навколо персонажів справжня. Акцентовано на формах реактуалізації філософських проблем, оприявнених у дискурсі класичної німецької філософії, яка, відповідно до поглядів Б. Шалагінова, значною мірою експлікована в дискурсі європейського літературного модернізму. В основі зазначеної філософської системи – уявлення про красу й піднесене як царини духу, що детермінують існування смислів (телеологічної заданості) в житті персонажів художніх творів. Окреслено жанрову специфіку твору з огляду на жанровий патерн роману як історії про сучасне життя. Визначено, у який спосіб відбувається залучення іронічного модусу сприйняття подій, явищ тощо і як іронія перестає бути ключовою формою інтерпретації подій і ставлення персонажів до світу. Схарактеризовано поетологічну специфіку роману «Амстердам» І. Мак'юена, визначено модель постпостмодерного світосприйняття як такого, що поєднує іронічність з іманентним бажанням дошукатися правди, усвідомити симулякри в медіа або політиці навколо персонажів, гіпотетично припустити існування вищих смислів. Наголошено на ревізії у творі тем, пов'язаних із поняттям гранднаративу в дискурсі постмодернізму.

Ключові слова: постмодернізм, постпостмодернізм, сучасний британський роман, гранднаратив, вищі смисли, «Амстердам», І. Мак'юен.

PHILOSOPHICAL, ETHICAL, AND MOTIVE-THEMATIC UNITS IN I. MCEWAN'S NOVEL "AMSTERDAM"

Drozdovskyi Dmytro Ihorovych,
Candidate of Philological Sciences,
Academic Fellow of the Department of World Literature
Taras Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine
drozdovskyi@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2838-6086

In the paper, the Ian McEwan's novel "Amsterdam" is analyzed as a work, which demonstrates the transformation of postmodernism into post-postmodernism. The dynamics of correlations between postmodernism and post-postmodernism in the contemporary British novel has been determined. The concept of "pre-post-postmodernism" is proposed for the characteristic of the historical and cultural situation in which the visualization of the motives and the themes that will become clear in the novels written after 2000-s is represented. The expediency of the use of post-postmodernism and the validity of "Amsterdam", which determines the emergence of a new literary trend in the contemporary British literature, is substantiated in the research. The thematic and problematic units, represented in the novel of the British writer, have been determined. The outlook and philosophical specificity of a work presented through a set of key themes is defined: the awareness of the supreme senses in the reality, the belief in the supreme (not recognizable by mind of the human beings) regularity, the impossibility of recognizing which of the constructed realities around the characters is real, etc. I am focusing on the forms of the re-actualization of philosophical problems that have been adopted in the discourse of

classical German philosophy, which, according to the views of B. Shalahinov, was substantially explicated in the discourse of European literary modernism. The concept of beauty and sublime as the realm of the existence of supreme esthetical senses (teleological aspect) is the essential for the German philosophical system. The genre specificity of the novel is described in the aspect of the genre pattern of the novel outlining this genre as a story about the contemporary life. It is spotlighted, in what way the involvement of the ironic mode of perception of events, phenomena, and others is embodied in the novel. Besides, it is discussed whether irony ceases to be the key form of interpretation of events and the attitude of characters to the world. I describe the poetic specifics of Ian McEwan's "Amsterdam, the model of post-postmodern outlook as a combination that irony with an immanent desire to seek the truth, to understand simulacra images in media or politics around the protagonists, hypothesizes to assume the existence of supreme (ontological) senses of life. It is emphasized on the revision in the novel the topics related to the concept of great narratives in the discourse of post-postmodernism.

Key words: postmodernism, post-postmodernism, contemporary British novel, great narratives, supreme senses, "Amsterdam", I. McEwan.

1. Вступ

Питання про заміну постмодернізму новим культурно-історичним періодом або принаймні напрямом (бо постмодернізм доцільно схарактеризувати і як історико-літературний період, і як напрям) належить до актуальних у сучасному літературознавстві. Його значущість визначається потребою з'ясувати світоглядно-філософські, естетичні, поетологічні зміни, що виникають у просторі літератури.

В англосаксонському літературознавстві (американсько-британському) дискусія про постпостмодернізм значним чином реактуалізована після публікації праці американського професора Джефрі Нілона «Post-Postmodernism: or, The Cultural Logic of Just-in-Time Capitalism Paperback» (Nealon, 2012). Хоча в новітніх компендіумах, що систематизують літературний процес Великої Британії після 2000 р., поняття «постпостмодернізм» не представлено (наприклад, «The Routledge companion to twenty-first century literary fiction», який підготували Деніел О'Гормен (Daniel O'Gorman) і Роберт Іглстоун (Robert Eaglestone), 2018 р.; «The contemporary British novel since 2000» (редактор Джеймс Ейчесон (James Acheson), Единбург, 2017 р.), проте в дослідженні Дж. Нілона цей термін є ключовим і позначає сукупність літературно-мистецьких напрямів, експериментів, нових способів зображення в літературі й мистецтві, що відмінні від постмодерністських. Зрештою, навіть у згаданих британських компендіумах, які оприявнюють динаміку розвитку сучасного британського роману, зазначено поняття «Beyond» (тобто «далі; те, що йде після») на позначення періоду й напрямку, які прийшли на зміну постмодернізму. Зрештою, в іншій праці – «Plant Theory: Biopower and Vegetable» (Nealon, 2016) – Дж. Нілон порушує питання про «біосилу» й розглядає цивілізаційний поступ у біологічно-еволюціоністських категоріях, прагнучи поєднати дискурс гуманіта-

ристики з дарвіністською теорією та іншими концепціями людського розвитку. О. Павлов (Павлов, 2019), який у докторській дисертації «Філософія культури в постпостмодернізмі: критичний аналіз» систематизує напрями постпостмодернізму, також звертає увагу на формування нового світогляду, нової філософії, нової концепції мистецтва й світорозуміння, що дає підстави говорити про відхід від постмодернізму. У британському літературознавстві одним із прибічників поняття «постпостмодернізм» є Брен Нікол, який у монографії «The Cambridge Introduction to Postmodern Fiction» (Nicol, 2009) здійснює ревізію постмодерністського періоду британської літератури, гіпотетично визначаючи світоглядні, філософські, естетичні, генетичні параметри постпостмодернізму.

Мета статті – схарактеризувати роман «Амстердам» І. Мак'юена як твір, у якому репрезентовано світоглядно-філософські параметри, властиві постпостмодерністській британській літературі; визначити спектр ключових постпостмодерністських мотивно-тематичних комплексів в аналізованому романі І. Мак'юена, які дають підстави зарахувати твір до категорії «перехідного постмодернізму». Досягнення мети можливе за умови розв'язання таких завдань: визначити маркери переходу постмодернізму в постпостмодернізм; окреслити «Амстердам» як приклад етичного нарративу; систематизувати ключові тематичні комплекси й світоглядні позиції, властиві постпостмодерністському нарративу або ж роману періоду «перехідного постмодернізму».

2. «Амстердам» І. Мак'юена як роман межі британського постмодернізму й постпостмодернізму

Роман «Амстердам» І. Мак'юена належить до періоду, у який відбувається формування зародків нового постпостмодерного світовідчуття, проте ми ще не можемо говорити про зримо явлений постпостмодернізм. Суто методологічно й термінологічно аналізований

роман доцільно зарахувати до препостпостмодернізму. Зазначене поняття містить морфемні нагромадження, проте воно точно відтворює історико-літературний контекст, у якому написано твір одного з визначальних представників сучасного британського літературного процесу. У згаданих вище компендіумах британського роману після 2000 р. (цей рік літературознавці визначають як своєрідну умовну межі в переході постмодернізму до постпостмодернізму) прозова творчість І. Мак'юена аналізована в площині як постмодернізму, так і постпостмодернізму («Субота» тощо).

Комплекс проблем, оприявнених у романі «Амстердам», дає підстави говорити про реактуалізацію у творі філософських проблем, пов'язаних із шуканнями персонажів (й оповідача) у площині онтології буття. У романі оповідач часто акцентує на осмисленні сутності життя, таких категорій, заперечуваних постмодернізмом, як Краса, Істина й Добро. Зауважимо, що, за І. Кропивко, «постмодерна іронічна література зруйнувала модерну ціннісну вертикаль метафізичних понять Істини, Добра, Краси і сфокусувала увагу читача на питаннях власної екзистенції у світі, позбавленому невідомого й таємниць» (Кропивко, 2019: 510). Зазначені теми традиційно розглядаються як властиві допостмодерному етапу культури, й вони пов'язані з поняттям «великих наративів», або «гранд-наративів», за І. Кропивко. Зауважу, що в одному фрагменті роману І. Мак'юена відбувається діалог про постмодернізм і премодернізм, із яким один персонаж співвідносить іншого: «Думаю, ви назвете це рівнянням на взірець. Або постмодерністським цитуванням. Але хіба ви не премодерніст» (Мак'юен, 2017: 205).

Оповідач (наратор) роману розмірковує про силу, яка детермінує поступ людства, проте, чи є вищі сили, які визначають долі людей, про потребу дошукатися «ейдосу», послуговуючись платонівським поняттям, або категорії, послуговуючись аристотелівським поняттям, краси, прекрасного: «Якщо ж порівнювати з існуванням будь-якої іншої живої форми на землі, людський проект виявився не просто провальним – він був помилковим від самого початку» (Мак'юен, 2017: 80); «А що взамін? Гроші. Слава. Безсмертя. Це все – намагання заперечити випадковість, яка породила нас, намагання подолати страх смерті» (Мак'юен, 2017: 99).

Наведені приклади філософських проблем, репрезентованих у романі, мали осо-

бливе значення для філософських шукань німецьких романтиків, на чому наголошує Б. Шалагінов (Шалагінов, 2011). Оповідачеві важливо загострити проблему непізнанності істини, краси, добра, неможливості дискурсивного окреслення зазначених явищ. Водночас вони є об'єктом розмислів героїв, які на перший погляд сприймають життя прагматично й навіть цинічно, розуміючи, що в житті часто людина має справу не зі справжніми сутностями, а їх заміниками, тобто симулякрами, орієнтованими передусім на розважання читачів: «*Прийшов час нам ставити побільше популярних колонок. Вони дешеві, й усі так роблять. Знаєте, наймаємо когось із низьким або середнім рівнем інтелекту, можливо, жінку, яка писала б... ну, ні про що. Ви таке бачили. Ходить на вечірки і не може пригадати імен. Тисяча двісті слів*» (Мак'юен, 2017: 162). Дискурс медіа наприкінці ХХ ст. перетворився на простір, у якому неможливо розрізнити, що є справжнім, а що вигаданим. Оповідач звертає уваги на скепсис, властивий персонажам роману, що виникає в результаті розуміння «внутрішньої кухні» медіапроцесів: «*Макдональд пояснив свої сумніви: втручання в особисте життя, бульварні методи, підводне каміння тощо*» (Мак'юен, 2017: 143).

Часто обидва головні герої роману ховаються за іронічними репліками, щоб не видати власного занепокоєння тим, що відбувається в стосунках між людьми й загалом у британському соціумі й політиці. Ідеться про мотив відчуженості, непотрібності людини та беззмістовності самого життя, підпорядкованого штучним цінностям і симулякривим ідеалам: «*Час відвойовувати музику в комісарів і час відроджувати в музиці колишню комунікативність, бо в Європі вона кувалася в гуманістичній традиції, що завжди визнавала загадку людської природи; час визнати, що публічне виконання – це «закрите причастя», і час визнати першість ритму, тону й елементарного характеру мелодії. Для цього ми мусимо виробити сучасне визначення прекрасного, не просто повторюючи стару музику, а це, у свою чергу, неможливо без розуміння «фундаментальної істини». <...> наша здатність «зчитувати» ритми, мелодії та чарівливу суголосність, як і наші унікальні людські здібності до вивчення іноземних мов, генетично обумовлені. Ці три елементи, виявлені антропологами, наявні в усіх культурах*» (Мак'юен, 2017: 32).

3. «Амстердам» І. Мак'юена як приклад «етичного нарративу»

В аналізованому романі І. Мак'юена оприявлено проблему «постправди» (ситуації «post veritas»), коли неможливо ідентифікувати, яке повідомлення є справжнім, а яке – вигаданим. І водночас набуває значущості саме загострене сприйняття дійсності в аспекті пошуку відповідей на екзистенційні й навіть онтологічні запитання, що стосуються принципів світобудови й чинників світобачення.

У дослідженнях британського постмодерністського роману актуалізовано погляди Адама Ньютона (Adam Zachary Newton) щодо теорії «нарративної етики» («narrative ethics»). Клаус Бракс (Klaus Brax) послуговується цією теорією, розглядаючи романи Джона Фаулза в дисертації «The Poetics of Mystery. Genre, Representation, and Narrative Ethics in John Fowles's Historical Fiction» (Brax, 2003: 25). А.З. Ньютон, окреслюючи сутність нарративної етики, акцентує на тому, що ця теорія акцентує на способі, відповідно до якого етичний дискурс залежить від нарративу (Newton, 1995: 8). К. Бракс поділяє погляди дослідників, які наголошують на взаємодії різних жанрових патернів в історичній прозі Дж. Фаулза. Зокрема, дослідник покликається на роботу Кевелті, у якій зазначено, що в історичних творах британського автора експліковано взаємодію між такими жанрами, як «пригодницькі історії, романтичні романи, мелодрами, міцні детективні історії, готичний роман і трилер про злочин» (Cawelti, 1976: 43). А.З. Ньютон наголошує на тому, що його дослідження прагне показати, як в історичній прозі Фаулз послуговується конвенційними принципами різних жанрів задля того, щоб створити відчуття містерії/загадковості» (Brax, 2003: 16). У такому разі дослідники британської літератури погоджуються з тим, що романам одного з найвизначніших письменників британського постмодернізму властива жанрова дифузія й гібридизація.

Загалом літературознавці одноставні у визначенні роману як «поліфункціональної системи». Цей жанр «багато в чому визначається ґрунтовним зображенням людини й середовища, тому жанрово моделюється залежно від визначених автором пріоритетів – особа, соціум, світ (перші дві категорії часто є й внутрішньоконфліктними, і взаємовиключними)» (Матвеева, 2016: 81). У романі «Амстердам» І. Мак'юена зображено зіткнення двох персонажів, які прагнуть

довести одне одному (а водночас і собі), кого ж насправді кохала покійна Молі Лейн. Натомість не менш важливим є внутрішній сюжет роману, пов'язаний із зображенням контексту, що вияскравлює психологію та характери персонажів, які перебувають у світі постправди.

Гібридна сутність постмодерністського британського роману спричиняє залучення до нарративу тем, мотивів і сюжетів, які інтегруються до простору постмодерністської гри, зберігаючи власну автономність у плані постановки філософських питань про життя і смерть, ціннісні аспекти життя, важливість адекватного розуміння дійсності та критичного ставлення до неї: «Він знав стількох людей, які померли, що в цьому нинішньому стані роз'єднаності був здатний побачити свій кінець як буденний – буревій похорону або кремації, яскравий рубець скорботи, що поволі стухає, бо життя котиться далі» (Мак'юен, 2017: 41). Реципієнт не зобов'язаний давати на них серйозну відповідь, він може сприйняти їх іронічно або скептично, проте можливий й інший варіант, коли за іронією вловляється потреба в осмисленні порушених тем як екзистенційно важливих для читачів, пов'язаних із відчуттям соліпсизму, проблемою екзистенційної самотності: «За винятком двох розмов, під час решти він встиг прийняти рішення, визначити пріоритети, делегувати, обрати або висунути думку, що мала бути витлумачена як наказ. Ця вправа з авторитарності не загострила його самовідчуття, як було раніше. Натомість Вернону здалося, що він нескінченно розчиняється; він просто сума людей, які його вислуховують, а на самоті він ніщо» (Мак'юен, 2017: 38).

У романі «Амстердам» І. Мак'юена значна частина художнього нарративу приділена описам ставлень персонажів (Клайва та Вернона) або ж самого оповідача до журналістики й загалом медіадискурсу. Читачам розкривають «внутрішню кухню» медіавиробництва новин. Проте навіть іронічний спосіб, до якого вдається оповідач, розкриваючи цю тему, не позбавляє її серйозності. З одного боку, читач розуміє абсурдність медіаповідомлень, самого способу написання статей, підготовки заголовків, які викликають сміх: «Його добробут, його видавничка «імперія» залежать від невпинної експлуатації недоумкуватих: приховані числові шифри у Біблії віщують майбутнє, інки — родом з космосу; Священний Грааль, друге пришествя, третє око, сьома печатка, Гітлер живий і здоровий у Перу» (Мак'юен, 2017: 68); «Заголовки на

перших шпальтах ділилися приблизно навпіл на «шантажиста» і «блоху», і більшість видань оприлюднила фотографії Верона з бенкету» (Мак'юен, 2017: 159). Водночас ідеться про формування цілковито інакшої реальності, що побудована на принципах «гібридної правди», або ж «постправди», коли немає можливості відмежувати симулякр від справжньої події.

У романі І. Мак'юена порушено питання й про те, чи прагнуть реципієнти медіаповідомлень здійснювати таку критичну ревізію інформації й чи не легше жити в дійсності, сконструйованій журналістами. Саме в такій постановці соціально значущого питання оповідач і, відповідно, І. Мак'юен торкаються площини етики, а наратив «Амстердама» перетворюється на «етичний наратив», за А.З. Ньютоном, тобто на такий, у якому постульовано питання етичного характеру: «Клайву було легко думати про цивілізацію як про суму родів і жанрів мистецтва, на рівних з дизайном, кулінарією, добрим вином тощо. А тепер він побачив її такою, як вона є насправді: квадратні милі вбогих сучасних будинків, чия головна мета полягає у підтримці телевізійних антен і тарілок; фабрики, що виробляють мотлох, який і по телевізору рекламувати ганьба» (Мак'юен, 2017: 79).

«Амстердам» спрямований не лише на гру знаків і семіотичних систем, не лише на представлення іронічного або ж скептичного ставлення персонажів до навколишньої дійсності в аспекті осмислення етичних питань, причому естетичні явища в романі репрезентовано також у кореляціях із етичними: «У маленьких зсохлих умах фанатиків, як наполягав Клайв, будь-який вияв успіху, нехай і обмеженого, як і взагалі будь-яке суспільне визнання, були стовідсотковою ознакою естетичного компромісу. Коли напишеться остаточна, завершена історія західної музики ХХ століття, то побачать, що до переможців належать блюз, джаз, роки і традиції народної музики, які постійно розвиваються. Ці форми наочно продемонстрували, що мелодія, гармонія і ритм не ворожі інтонаціям» (Мак'юен, 2017: 31).

У романі «Амстердам» експліковано форми імпліцитної критики медійної політики, яка детермінована впливами політичних інституцій на пресу. Політичні інституції завжди, як показує І. Мак'юен, прагнули здійснювати контроль над журналістикою, прагнучи змінити акценти в статтях. У дійсності Клайва та Верона йдеться про цілковито перевернутий світ журналістики, у якому викривлено зобра-

жено «реальну дійсність» та акцентовано на розважальній функції медіа, що позбавляють свою аудиторію здатності критично сприймати реальність: «Прийшов час нам ставити побільше популярних колонок. Вони дешеві, й усі так роблять. Знаєте, наймаємо когось із низьким або середнім рівнем інтелекту, можливо, жінку, яка писала б... ну, ні про що. Ви таке бачили. Ходить на вечірки і не може пригадати імен. Тисяча двісті слів» (Мак'юен, 2017: 162).

Акцентуація на етичних питаннях є тим містком, який дає підстави розглядати роман «Амстердам» у парадигмі не лише постмодерністського, а й постпостмодерністського роману, що є джерелом смислів, які спонукують читачів до постановки екзистенційних запитань і до критичного сприйняття процесів у дійсності навколо себе. Перед читачем не лише історія задля розваги, а наратив, у якому порушено питання етики: втручання медіа в життя людини задля формування симулякровоного, штучного, викривленого уявлення про світ. Таке втручання позначається на світосприйнятті персонажів, які стають жертвами медіаманіпуляцій, що призводять до того, що реципієнти починають жити відповідно до викривленого уявлення про життя, його аксіологічний вимір і соціальні проблеми: «Клайву здавалося, що головна справа поліції – це згаджувати численні та непередбачувані наслідки злиднів, що працівники й виконували з набагато більшим терпінням і меншою гидливістю, ніж зміг би він» (Мак'юен, 2017: 192).

Водночас оповідач часто апелює до образів музики, розмірковуючи над питаннями як онтології життя, так й онтології мистецтва. У романі мають місце дискусії щодо іманентної сутності краси й прекрасного (піднесеного), що цілком відповідає сутності шукань німецьких філософів (Канта, Шеллінга, Фіхте та ін.). «Визначення музичної краси веде до визначення й людської природи, що поверне нас до гуманітарних наук і комунікативності...» (Мак'юен, 2017: 33). У романі згадано, щоправда, не без іронічного контексту розмови персонажів, видатних німецьких композиторів як творців естетичного довершених музичних творів: «Подейкують, що ви обскубли Бетховена, як курку» (Мак'юен, 2017: 205). Персонажі, яким властиві скепсис і прагматичність, водночас постають представниками «гуманістичної» культури, які ще мають здатності піддавати сумніву події реальності, хоча й розуміють не без іронії, що часто така критична ревізія не має жодного

сенсу, оскільки більшість людей не схильні критично сприймати новини. І. Мак'юен в ігровій формі ставить доволі складні питання, які доцільно схарактеризувати як такі, що стосуються царини філософії, зокрема онтології, епістемології та естетики. Наведемо кілька прикладів: «Тримайся, контролюй свій занепад, а потім, коли буде неможливо працювати або гідно жити, укороти собі віку» (Мак'юен, 2017: 35); «Зараз ми живемо у більш мудрий, співчутливий і терпимий вік, коли особисті, не шкідливі для громадськості людські вподобання залишаються приватною справою людини. Коли немає нагального питання, яке хвилювало б громадськість, немає місця старим трюкам шантажистів і самовдоволених інформаторів, і хоча наша газета не збирається досліджувати моральну стійкість блохи...» (Мак'юен, 2017: 158-159).

«Амстердам» постає формою художнього «етичного нарративу», за А.З. Ньютоном, у якому показано зіткнення різних інтелектуальних позицій, спрямованих на критичну ревізію дійсності. Така художня настанова загалом властива британському роману кінця ХХ ст., який традиційно розглядають у парадигмі інтелектуального роману. Інтелектуалізм – визначальна риса, як можна пересвідчитися в результаті аналізу роману І. Мак'юена, і британського постмодернізму, й постпостмодернізму. Ситуація постправди, проблеми, детерміновані таким станом, належать до ключових в «Амстердамі».

4. Висновки

Визначено, що роман «Амстердам» (1998) І. Мак'юена репрезентує риси, не властиві постмодерністському роману. Передусім ідеться про експлікацію у творі етично-філософських проблемних комплексів, які дають підстави зарахувати роман до «етичного нарративу» (А.З. Ньютон), що, відповідно, уможливує розгляд цього твору в парадигмі раннього постпостмодернізму. У творі оприєвнено мотив пошуків відповідей на філософські запитання, пов'язані із сутністю мистецтва, краси, піднесеного й прекрасного, що реактуалізує в романі філософські питання, властиві німецькому романтизму. Водночас акцентування на таких концептах, як Краса, Істина й Добро, уможливує інтерпретацію твору в парадигмі гранднарративу, що, за І. Кропивко, є нівельованим у постмодерністській літературі. Натомість постпостмодернізм звертає увагу на осмислення реальності як площини смислів, окремі з яких мають онтологічний

характер. Комплекс етичних питань детермінований залученням до роману мотивів і тем, зумовлених осмисленням медіадійсності, специфікою конструювання новин, а також аналізом їх впливу на сприйняття дійсності. Доведено, що персонажі роману здатні здійснювати критичну ревізію реальності, а їхні світоглядні настанови поєднують як іронію і скепсис, так і потребу дошукатися справжніх з аксіологічного погляду основ життя. У такому разі у філософському ядрі роману постають проблеми онтології мистецтва й екзистенції людини.

Межа переходу постмодернізму в постпостмодернізм досі належить до невивчених об'єктів літературознавства. Попри усвідомлення вслід за західними теоретиками культури «кінця постмодернізму», літературознавці схильні розглядати твори сучасного літературного процесу (принаймні після 2000 р.) в парадигмі постмодернізму. Прискіпливе прочитання творів (методом close reading), написаних на межі 1999–2000-х рр., дає можливість зафіксувати світоглядно-філософські й поетологічні зміни, властиві новому культурно-історичному напрямку, який може набути статусу й окремого періоду в історії літератури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кропивко І. Українська і польська постмодерна проза (карнавал, фрагментація, фронтір) : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 524 с.
2. Мак'юен І. Амстердам / пер. з англ. О. Смольницької. Київ : Видавничка група КМ-БУКС, 2017. 224 с.
3. Матвеева Т.С. Український роман другої половини ХІХ ст.: модель світу, жанрові трансформації. Харків : Вид-во ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 420 с.
4. Павлов А.В. Філософія культури в постпостмодернізмі: критический анализ : автореф. дисс. ... докт. філософ. наук. URL: https://iphras.ru/upfile/zinaida/ROOTED/aspir/autoreferat/pavlov/Pavlov_avtoreferat_signed.pdf (дата звернення: 20.07.2019).
5. Шалагінов Б. Авангард і літературний мейнстрім ХХІ століття. *Всесвіт*. 2011. № 9–10. С. 220–226.
6. Acheson J. (Ed.). The contemporary British novel since 2000. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2017. 214 p.
7. Brax K. The Poetics of Mystery Genre, Representation, and Narrative Ethics in John Fowles's Historical Fiction (2003). URL: https://www.academia.edu/686523/The_Poetics_of_Mystery_Genre_Representation_and_Narrative_Ethics_in_John_Fowless_Historical_Fiction?email_work_card=interaction_paper (дата звернення: 20.07.2019).
8. Cawelti J.G. Adventure, Mystery, and Romance. Formula Stories as Art and Popular Culture. Chicago and London : The University of Chicago Press, 1976. 336 p.

9. Nealon J.T. Plant Theory: Biopower and Vegetable Life 1st Edition. Stanford : Stanford University Press, 2016. 165 p.
 10. Nealon J. Post-Postmodernism; or, The Cultural Logic of Just-in-Time Capitalism. Stanford : Stanford University Press, 2012. 241 p.
 11. Nealon J.T., Giroux S.S. The Theory Toolbox: Critical Concepts For The Humanities, Arts, & Social Sciences (Culture And Politics Series). London; New York : Rowman & Littlefield Publishers, 2011. 296 p.
 12. Newton A.Z. Narrative Ethics. Cambridge (Massachusetts) and London : Harvard University Press, 1995. 335 p.
 13. Nicol B. The Cambridge Introduction to Postmodern Fiction, Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 248 p.
 14. O'Gorman D., Eaglestone R. (Ed.). The Routledge companion to twenty-first century literary fiction. London-New York : Routledge, 2018. 474 p.
- REFERENCES:**
1. Kropyvko, I (2019). Ukrainska i polska postmoderna proza (karnaval, frahmentatsiia, frontyr): monohrafiia [Ukrainian and Polish postmodern prose (carnival, fragmentation, frontier): monograph]. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
 2. Makiuen, I. (2017). Amsterdam [Amsterdam]. Kyiv: Vydavnycha hrupa KM-BUKS [in Ukrainian].
 3. Matvieieva, T. (2016). Ukrainskyi roman druhoi polovyny XIX st.: model svitu, zhanrovi transformatsii [Ukrainian novel of the second half of the nineteenth century: the model of the world, genre transformation]. Kharkiv: Vyd-vo KhNU imeni V.N. Karazina [in Ukrainian].
 4. Pavlov, A.V. (2019). Filosofiyakulturyvpostpostmodernizme: kriticheskiy analiz. Avtoreferat diss. [The Philosophy of Culture in Post Postmodernism: A Critical Analysis. Thesis of the dissertation]. Retrieved from: https://iphras.ru/uplfile/zinaida/ROOTED/aspir/avtoreferat/pavlov/Pavlov_avtoreferat_signed.pdf [in Russian].
 5. Shalahinov, B (2011). Avanhard i literaturnyi meinstrim XXI stolittia [Avant-garde and literary mainstream of the 21st century] *Vsesvit*, 9-10, 220-226 [in Ukrainian].
 6. Acheson, J. (Ed.). (2017). The contemporary British novel since 2000. Edinburgh: Edinburgh University Press.
 7. Brax, K. (2003). The Poetics of Mystery Genre, Representation, and Narrative Ethics in John Fowles's Historical Fiction. Retrieved from: https://www.academia.edu/686523/The_Poetics_of_Mystery_Genre_Representation_and_Narrative_Ethics_in_John_Fowles_Historical_Fiction?email_work_card=interaction_paper
 8. Cawelti, J. G. (1976). Adventure, Mystery, and Romance. Formula Stories as Art and Popular Culture. Chicago and London: The University of Chicago Press.
 9. Nealon, J. T. (2016). Plant Theory: Biopower and Vegetable Life, 1st Edition. Stanford: Stanford University Press.
 10. Nealon J. (2012). Post-Postmodernism; or, The Cultural Logic of Just-in-Time Capitalism. Stanford: Stanford University Press.
 11. Nealon, J. T., Giroux S. S. (2011). The Theory Toolbox: Critical Concepts For The Humanities, Arts, & Social Sciences (Culture And Politics Series). London; New York: Rowman & Littlefield Publishers.
 12. Newton, A. Z. (1995). Narrative Ethics. Cambridge (Massachusetts) and London: Harvard University Press.
 13. Nicol, B. (2009). The Cambridge Introduction to Postmodern Fiction. Cambridge: Cambridge University Press.
 14. O'Gorman, D., Eaglestone, R. (Ed.). (2018). The Routledge companion to twenty-first century literary fiction. London-New York: Routledge.

*Стаття надійшла до редакції 26.07.2019.
The article was received 26 July 2019*